

Posljednji Stipančići

Podatci o knjizi: Bulaja naklada d.o.o. (nakladnik); Zagreb, 2018.

Biografija o piscu: Vjenceslav Novak je jedan od najuglednijih hrvatskih realističkih pripovjedača. Rođen je 1859.g. u Senju u građanskoj obitelji češkoga i bavarskoga podrijetla. U Zagrebu je 1879. godine završio učiteljsku školu, a potom je kao učitelj radio u Senju. O trošku vlade odlazi 1884. u Prag gdje stječe zvanje orguljaša. Po povratku u Zagreb postaje učitelj glazbe u zagrebačkoj muškoj učiteljskoj školi. Glazbeni rad Vjenceslava Novaka danas je zasjenjen njegovim velikim i značajnim književnim opusom. Objavio je osam romana: *Pavao Šegota* (1888.), *Pod Nehajem* (1892.), *Podgorka* (1894.), *Nikola Baretić* (1896.), *Posljednji Stipančići* (1899.), *Dva svijeta* (1901.), *Zapreke* (1905.), *Tito Dorčić* (1906.) i stotinjak novela među kojima su najpoznatije: *Nezasitnost i bijeda* (1894.), *U glib* (1901.), *Pred svjetlom* (1903.) i *Iz velegradskog podzemlja* (1905.). Teme Novakova pripovjedačkog opusa najvećim su dijelom vezane uz Senj i Primorje, pa ga se i svrstava u taj regionalni krug hrvatskog realizma. Romani *Pod Nehajem*, *Podgorka*, *Posljednji Stipančići* i *Tito Dorčić* su romani regionalne senjsko-podgorske tematike. Među njima književna kritika ističe roman *Posljednji Stipančići*. U tom romanu Novak opisuje društveni i javni život Senja u prvoj polovici 19. st. obilježen propadanjem senjske luke i pomorske trgovine te političkim previranjima hrvatskih preporodnih zbivanja. Novak je značajan kao dosljedan realist i kao autor najsloženijih ženskih likova u hrvatskoj književnosti uopće. Umro je u Zagrebu 1905.g.

Književno-teorijska analiza djela:

Književni rod: epika

Književna vrsta: socijalno-obiteljski roman

Tema djela: Tema je označena već podnaslovom romana – *Povijest jedne patricijske obitelji (Stipančići)*. Povijest te obitelji svodi se na opis propadanja članova generacije koja je živjela u vrijeme ekonomskog propadanja Senja.

Mjesto i vrijeme radnje: Senj, zima 1834. godina

Glavni i sporedni likovi:

Ante Stipančić – hladan i strog, obrazovan. Vječito nezadovoljan svojim položajem. Sina je stavljao u prvi plan, a suprugu i kći zanemarivao.

Valpurga Stipančić – sitna žena, oko 46 godina starosti. Nježna i savjesna majka, poslušna mužu.

Lucija Stipančić – osjećajna i krhka kći Stipančića.

Juraj Stipančić – voljeni sin Ante kojega je otac razmazio. Odgajan tvrdo po očevoj volji, bez majčinske nježnosti. Sklon lagodnom životu i beščutan.

Major Benetti – neženja i veseljak, sklon kartanju. Ljudi su ga se bojali.

Kanonik Vukasović – čovjek od oko 45 godina, dostojanstven, sa smislom za finu ironiju

Fabijan Martinčić – propalica i pijanac, zabadalo u tuđe stvari

Kompozicija:

a) vanjska – 16 poglavlja

b) uokvirena - prva dva i zadnja dva poglavlja predstavljaju zaokruženu cjelinu, odnose se na sadašnjost i donose sudbinu ženskih likova u romanu. Retrospektivnim izlaganjem zbivanja, u kronološkom slijedu pisac nas iz sadašnjosti odvodi u prošlost u kojoj oživljava detalje povijesti obitelji Stipančić. U posljednjim poglavljima romana ponovno se vraća u sadašnjost, pokazujući tragičan kraj ženskih likova romana.

c) unutrašnja: U uvodnom dijelu romana se opisuje dolazak sina Juraja u obitelj Stipančičevih, Ante i supruge mu Valpurga. Opisuje se i krštenje Juraja. Zaplet radnje donosi rođenje djevojčice Lucije u obitelj Stipančić. Ante svu pažnju usmjerava na sina, a kći i suprugu potpuno zanemaruje. Lucija nema dopuštenje za druženje s drugom gradskom djecom. Radnja kulminira kad Juraj po očevoj volji odlazi na studij u Beč i na kojeg odlazi sav novac. Lucija postaje sve samostalnija. Otac Ante umire. Rasplet nam donosi povratak Juraja kući. Traži novac od majke. Prema majci i sestri ne pokazuje nikakve osjećaje. Dapače, i kuću im je prokockao. Lucija razočarana neostvarenom vezom s Alfredom umire. Nedugo potom umire joj i majka, bez sina koji je otišao, bez volje za životom. Umrla je kao prosjakinja.

Karakterizacija najzanimljivijeg lika: Valpurga (Antina supruga)

a) **psihološka:** pasivna, pokorna i podložna žena u odnosu na muža. Stoički trpi bez volje za promjenom. Ne usuđuje se suprotstaviti mužu.

„Gospođa Valpurga pričinila se pred kćerju kao da nije svega ni vidjela te se naglo izgubila iz sobe. A kad se našla sama u kuhinji, provale joj na oči teško zadržane suze, i ona opetova nekoliko puta riječ na koju se uz lamanje rukama iza svakog takvoga pisma kao da naviknula: – O Bože, što će od ovoga biti?“

„Ništa zato ako ti je vruće, samo si ti tako strašiva – reče Valpurga nesigurnim, malone drščućim glasom koji je u grlu zastajao.“

b) **socijalna:** Posve predana obiteljskim i majčinskim dužnostima.

„On čeka, dušice, dok ozdraviš – reče sa strahom gospođa Valpurga.“

„Lucija ne odgovori, a gospođa Valpurga pođe na prstima k kanapetu, sjedne skraja i metne svoju suhu ruku na njezino čelo.

– Ta eto, nije ti čelo toliko ni vruće. – Tad joj otare s lica znoj i uzme joj ruku.“

„Pô sata zatim ogledavala je u kuhinji gospođa Valpurga zadovoljno prilično oglodano pileće stegno, a onda stala pospremati posuđe, dočim je Lucija brižno pokrivena drijemala na kanapetu kao svagda iza navale vrućice koja bi je gdjekada do mrtvila umorila.“

c) **etička/moralna:** unutar sebe osjetljiva na nepravde

„Nije ni gospođa Valpurga posve zdrava. Ona trpi već poodavno na srcu, svaka joj uzrujanost izazove bolest, srce joj stane tući do nesnošljivosti, a gdjekada u takovom stanju muči je osjećaj kao da će se ugušiti. I večeras je najednom napala ta nemila bolest, ali se ona čuva te ne bi ni zastenjela, da ne probudi Luciju. Jer Lucija bi stala tvrditi da je ona napadaju bolesti kriva, i onda bi pala u beskrajni plač i zdvajanje.“

d) **govorna:** sklona patnji, pokorna, šuti kad ne mora govoriti, ne postavlja pitanja koja mužu ne bi bila ugodna.

„No čitava slava i događaj imao je po Stipančića drugih neugodnih posljedica što je Valpurga istom iza nekoliko godina doznala bila. Muž joj nije o tome govorio nikada,

kao što uopće nije držao nužnim da se žene u muške poslove pačaju. Kad je Valpurga došla do Stipančićevih spisova koji su o tome govorili, bilo je već Jurju devet godina“

Citati:

1. *„Ne učene glave ni nadrimudraci nego ljubav za taj prosti puk, naše srce i naša hrabrost spasit će nas.“* Citat mi se sviđa jer u današnjem svijetu u kojemu stalno pozivamo na glas razuma, često zanemarimo srce i srčanost. Idealno bi bilo kada bi srčanost i učenost zajedno djelovali.
2. *„E, bili su to stari Senjani! A gdje su danas?“* Citat me podsjetio na česta pitanja koja i mi postavljamo danas: Gdje si bio tada i tada? Gdje su ovi ili oni sada? A u principu, trebali bi razmišljati o svom vlastitom djelovanju. Gdje sam u svemu tome ja? Što ja mogu učiniti sada i ovdje?
3. *„Pameti, jeste li čuli, pameti nam treba!“* Ovaj citat je i danas aktualan. U javnom prostoru sve je manje „pameti“, a sve više loših uzora i nametanja loših praksi. I samoj mi ponekad dođe da povičem: *„Pameti, jeste li čuli, pameti nam treba!“*
4. *„Ja mislim, najbolje je ne pačati se ni u što.“* Ovaj citat me tjera na razmišljanje i stvara osjećaj ljutnje u meni. I dan danas su aktualne ove riječi i često se spominju. Ja mislim upravo suprotno. Potrebne su promjene i pozvani smo biti pokretači promjena, a ovaj citat poziva na pasivnost.
5. *„U razgovore, kad govore pametni ljudi, ti se ne miješaj.“* U današnjem javnom prostoru, na TV-u i drugdje, najviše se daje prostora trivijalnostima. Ima dosta prostačenja, svađa političara, „nepismenih“ izjava, svatko govori što mu god padne na pamet. Više se ne razaznaje tko pametno, a tko „glupo“ govori. Ne razaznaje se istina. Danas svi sve znaju, svi su stručnjaci iz svih područja. Zato mi se sviđa ovaj citat u obliku savjeta da se puste pametni ljudi da govore.

Mišljenje o djelu: Najveća vrijednost ovoga djela je u jasnoj karakterizaciji likova. Prikazom likova, Vjenceslav Novak nam na vrlo realističan način kroz pripovijedanje, dijaloge i prizore daje savjet o tome kakvi ne smijemo biti. Za naše vrijeme možemo iz romana preuzeti pregršt tema koje su i danas u društvu aktualne: odnos vlasti i naroda, domoljublje i strani gospodari, odnos muževa i žena, odgoj djece, uloga obitelji u društvu, uloga žene u društvu. To su teme koje nameće Novakov roman kroz prizmu onog vremena. Čitajući roman možemo postaviti sebi pitanje: identificiram li se npr. s Valpurgom kao pokornom i neostvarenom ženicom kućanicom koja u sebi trpi ili njen lik u meni izaziva otpor i stvara želju da ne budem kao ona. Takvu dilemu pobuđuje svaki lik ovog romana: stvara u nama odluku, poziva nas na opredjeljenje i promjenu, a to je ono što je najvrjednije. Oni koji vole povijest će to drugačije gledati. Za njih je roman kronika jednog vremena, način života, povijesne okolnosti i sl. Nasuprot njima, za mene je roman socijalna dilema: preuzeti obrazac ponašanja likova iz romana ili se distancirati od njih, učiti na njihovim greškama i izabrati neki pravac koji me vodi osobnom ispunjenju i sreći. Osobno, biram ovo drugo. Socijalni angažman je druga važna poruka koja mi se nameće čitanjem ovog djela. Dužni smo djelovati prema svom znanju i sposobnostima u društvu i dati doprinos svijetu u kojemu živimo i obogatiti ga pravim vrijednostima kako bi nam svima bilo lijepo.

Aneta Kunac, IE